HOVOROVOSŤ A ŠTYLISTIKA ONLINE ALTERNATÍVNEJ TLAČE¹

VLADIMÍR PATRÁŠ

Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica

PATRÁŠ, Vladimír: Colloquiality and stylistics of online alternative news media. Jazykovedný časopis (Journal of Linguistics), 2019, Vol. 70, No 3, pp. 591 – 606.

Abstract: The main line of the study is bound to the conditions, demonstrations and effects of colloquiality (colloquialization) parameter that has been applied in the current electronic media communication sphere. Colloquiality as a non-verbal, structural and compositional attribute of a piece of communication is primarily present in the open, semi- and non-official communication contacts with direct, immediate involvement of their participants. In traditional print journalism built on the verified principles of printedness/writtenness, colloquiality occurs as a secondary, accompanying attribute of the media communication pieces. Regardless of the genre affiliation of the newspaper products, it helps perform their, e.g., documentary, persuasive, captivating, characterizing, relieving or aesthetic functions. Apart from the parameter of printedness, both mainstream and alternative (complementary) online media generally calculate upon the advanced options of the visual code systems. Thus, language-based online newspapers are easily supplemented with simultaneous, additional, or substitutional means and procedures of cinematographic origin, e.g., a surprising choice, dynamic edition, purpose-made superposition of the text, audio and video sequences being applied through hyperlinking, audiovisual effects, etc. Besides, accompanying dialogization and consequent de-officialization of online newspapers are changing conventional characteristics of the journalistic style. The expanding zone of colloquiality loosens the standards of codified language in written/printed communication. Boundaries between the varieties in the framework of language stratification are already easily penetrable. The material base and argument platform of the study consist of author texts published in the Slovak online alternative news media.

Key words: media communication sphere, online alternative news media, colloquiality, printedness/writtenness, language stratification, journalistic style, genre

„Hovorovosť nechápeme len ako štylistické alebo príznakové hodnotenie jazykových prostriedkov, lež ako výrazný dynamizujúci faktor celého jazykového systému, ako vlastnosť jazykových prostriedkov (zvukových, lexikálnych, gramatických) vyplývajúcu z ich viazanosti na hovorené (ústne) komunikáty nositeľov spisovného jazyka...“ (Bosák, 1991, s. 72).

Hovorená (ústna, zvuková, akusticko-auditívna) a písomná (písaná, tlačaná, grafická, opticko-vizuálna) forma dorozumievania medzi jednotlivcami a spoločen-

¹ Príspevok vznikol v rámci riešenia vedeckého projektu VEGA č. 1/0598/18 *Štylistika mienkotvornej elektronickej tlače stredoprúdového a alternatívneho typu*.

stvami ľudí napriek svojim odlišnostiam a povereniam nepochybne utvára dve strany tej istej mince. Uvedená konštatácia je platná jednak vo vývinovom videní, ale obstoí aj vo vzťahovo-porovnávacom poňatí oboch základných foriem medziľudskej komunikácie. Bohatá a neustále otvorená sústava vymedzujúcich vlastností hovorenej formy – dejinná prvotnosť, bezprostrednosť, autenticnosť, spontánnosť, diaľogickosť, neoficiálnosť, familiárnosť, sociálna blízkosť (solidárnosť), dôvernosť, srdečnosť, premenlivosť, viackanáľovosť, supletívnosť, úspornosť dorozumievania, zároveň však aj prchavosť v časopriestore, fragmentárnosť a štruktúrna i sémantická nehotovosť a ďalšie – pri porovnaní s neskorším, odvodeným spôsobom dorozumievania je už považovaná za teoreticko-metodologicky potvrdenú a prakticky overenú konštantu. Netreba teda ani zvlášť zdôrazňovať, že prednosti hovorenej formy sa spravidla stávajú obmedzeniami písomnej formy komunikácie a opačne. Viacerí bádatelia poukazujú na zásadný rozdiel medzi písomnou a hovorenou komunikáciou: „... písaná komunikácia je „dirigovaná“ normou, ktorá vyžaduje používanie spisovného jazyka. Naproti tomu pri hovorenej (ústnej) komunikácii sa spisovnosť vyžaduje iba v oficiálnych situáciách; prevažná časť hovorenej komunikácie je spontánna“ (Bosák, 1995, s. 20). Poznamenajme, že v ére elektronicky podmienenej komunikácie pričinením faktického, príp. virtuálneho, simulovaného zmenšovania komunikačných rozostupov a zneoficiálnovania dorozumievacích kontaktov sa poznatok o prísnejšie vymedzovanej dvojici *spisovnosť* – *nepisovnosť* relativizuje.

V týchto súvislostiach sa žiada podotknúť, že práve „prirodzené spolunažívanie“ vcelku protirečivých vlastností oboch základných foriem komunikácie s ich variačným potenciálom poskytuje priaznivé podmienky na preskupovanie, častejšie však integrovanie ich črt do prechodovej, zmiešanej formy dorozumievania. Zmiešaná forma tak v podmienkach teletechnológií, v službách nových médií a v rastúcom počte komunikačných sfér stále častejšie a priebojnejšie zabezpečuje pragmatické zámery či napĺňa očakávania zo strany účastníkov komunikačných situácií a nezriedka veľmi efektívne zaberá rozhodujúce sociokomunikačné pozície v dorozumievacom styku.

Uvedeným charakteristikám a okolnostiam, ktoré si všímame s ohľadom na predmet a cieľ štúdie, v poslednom období venuje sústredenú pozornosť kolektívna vedecká publikácia *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí* a v nej najmä inšpiratívne časti 1.1., 2.1. a celá 10. kapitola (bližšie Čmejrková – Hoffmannová, 2011). Dichotómia ústnosti a písanosti rozhodujúcim spôsobom tvárni výrazné komunikačné sféry a kontúruje nosnú koncepčnú líniu vedeckej monografie Jany Hoffmannovej a kol. (2016). Dynamické aspekty hovorovosti sú jadrom štúdie Jána Bosáka (1988). Na reflexie a trendy hovorovosti vrátane štýlového kontextu v lexike upozorňuje III. kapitola kolektívnej publikácie *Dynamika slovnéj zásoby súčasnej slovenčiny* (bližšie Horecký – Buzássyová – Bosák a kolektív, 1989). Postavenie živého úzu pri výskume problematických jazykových javov, o. i. vo vývinovom sledovaní vzťahu *hovorený jazyk* – *písaný jazyk*, medzi hovorenosťou (ústnosťou) a hovorovosťou, medzi bežným hovoreným jazykom a hovorovým štýlom zdôrazňuje Ján Bosák (1995). Terminolo-

gické nuansy medzi hovorenosťou, hovorovosťou, hovorovým štýlom a ústnou komunikáciou utvárajú skelet štúdie Martiny Bodnárovej (2013). Kontrastívne ladené výskumy internetovej publicistiky v systémovo-informačnom, komunikačnom a prakticistickom vymedzení predostiera Vojtěch Bednář (2011). Možnosti žurnalistiky na integrovanie jej pilierových zásad do online prostredí rozpracúva James C. Foust (2017). Osobitosti publicistického štýlu a komunikačných stratégií vo vzťahu k novej stylistickej paradigme v ruskom vedeckom prostredí rozpracúva a hodnotí Alla A. Kalendr (2016). Reflexie úloh tlače pri narúšaní ideologických stereotypov a evolúciu rečových štýlov pod vplyvom sociálnych faktorov prináša vedecká monografia Iriny P. Lysakovovej (2019). Na konvergentno-divergentné trendy a protirečivé strety medzi ústnosťou (hovorenosťou), hovorovosťou a písanosťou/tlačenosťou v mediálnej komunikácii sa vzťahuje štúdia Vladimíra Patráša (2012).

Hlavný motív tohto príspevku sa viaže na podmienky, prejavy a účinky parametra hovorovosti (kolokvializácie – prieniku nespisovnosti do pôvodne ústnych komunikátov publikovaných tlačou; vymedzenie porov. Čmejrková – Hoffmannová, 2011, s. 343), ktorá sa uplatňuje v súčasnej elektronicky podmienenej mediálnej komunikačnej sfére tlačeného typu. V tradičnej printovej žurnalistike, ktorá ťaží z ustálených zásad tlačenosti/písanosti, hovorovosť funguje ako odvodená, „delegovaná“ vlastnosť mediálnych komunikátov. Bez ohľadu na žánrovú príslušnosť internetovej mediálnej produkcie s charakteristickými črtami tlačovín pomáha v nej zabezpečovať napr. dokumentárne, presvedčacie, pútacie, inštruktážne, odľahčujúce, estetické a niektoré ďalšie poverenia. Pritom sa stále udržiava zreteľná grafická podstata žurnalistickej komunikačnej sféry. Vcelku pohodlne a úspešne sa v nej udržiava aj prítomnosť typologických parametrov a reglementovaných požiadaviek kladených na publicistický štýl, ktorý je svojou predurčenosťou prostredníctvom širokého a pestrého žánrového rozptylu prístupný aj pôsobeniu ďalších štýlov s vlastnosťami ústnosti i písanosti. K pružnej stabilite publicistického štýlu v štýlovej rodine a v dorozumievacej praxi pritom prispievajú všetky roviny jazykového systému, teda i zvukovo-intonáčna rovina.

Je potrebné zdôrazniť, že online tlačené médiá hlavného prúdu (mainstreamu) i online médiá s komplementárnym predurčením (alternatívna tlač) okrem vlastnosti tlačenosti všeobecne počítajú s pestrými možnosťami vizuálnych sústav. Deje sa tak aj prepájaním mediálnej produkcie so sociálnymi sieťami, ktoré výrazne operujú s grafickým potenciálom svojho prostredia. Do online tlače so zreteľnou jazykovou bázou sú tak bez väčších ťažkostí začleňované súbežné, doplnkové, resp. zástupné prostriedky a postupy hlásiace sa ku kinematografickým technikám a prostrediam. Máme na mysli napr. účelový výber, dynamický zostrih, prekvapivé prevrstvovanie textových, zvukových a obrazových náznakov a sekvencií, ich nasadzovanie do aktuálneho celku prostredníctvom hyperlinkovania, súbory rozmanitých audiovizuálnych efektov a pod. Východisková tlačená platforma tak poskytuje pôdorys na účelový výber a zoradenie podnetov z nerovnorodých komunikačných podmienok. Z internetovej tlače printového typu sa tak stáva plnohodnotný multimodálny priestor s jeho prednosťami a obmedzeniami.

Vo viackanálovom elektronickom prostredí striktniešie vymedzovanie rozhrania *písanost' – ústnost'* a siete dichotomicky vybudovaných sprievodných neverbálnych konštituentov (v štylistikách ponímaných ako *štylotvorné faktory*, resp. *štylotvorné činitele*) už oslabuje svoj delimitačný potenciál na vytváranie kontrastívnych podmienok, ktoré sú pre konštituovanie toho-ktorého štýlu podstatné. Pričinením teletechnológií, následných alebo súbežných principiálnych zmien a aktivizovaním kolokvializačných postupov – najmä dialogizovaním a zneoficiálnovaním online tlače – však ústnost' predsa len mení ustálené charakteristiky žurnalistickej komunikačnej sféry a v jej rangu aj publicistického štýlu.

Kolokvializácia (S. Čmejrková ju poníma ako súčasť konverzacionalizácie, t. j. skutočnosti, že pri nezáväznej konverzácii účastníci neváhajú použiť nespisovné prostriedky, uvoľnenú syntax a pod.; porov. Čmejrková – Hoffmannová, 2011, s. 323) sa uplatňuje v skúmanej časti elektronickej mediálnej komunikácie všeobecnejšie a nepôsobí iba jednosmerne. Hovorovosť sa totiž neprejavuje len ako erózny postup, ktorý rozvoľňuje, príp. ruší ustálené normy písanej komunikácie. Do prostredia písomnosti totiž vnáša aj prvky a kritériá konkurencie, ktoré popri rozširovaní pásma hovorovosti umožňujú „rehabilitovať“ a prijímať nespisovnosť v službách mediálnej komunikácie printového typu (porov. Patráš, 2012). Uvedené „zhovornujúce“ aktualizačno-dynamizujúce črty, sklony a postupy sa v mainstreamovej internetovej tlači prejavujú v periodikách so zreteľnejším straniacim vymedzením alebo bulvárnym predurčením. Prejav vy kolokvializácie pritom nachádzame spravidla v rámcových zložkách spravodajských textov – v titulkoch a perexoch –, kde hovorové súčasti plnia pútačiu a zábavnú funkciu. Relatívne častejší výskyt hovorových komponentov sa zaznamenáva v analytických textoch – rozhovoroch, komentároch, diskusiách, plniacich persuazívne, resp. propagačné až manipulatívne poslanie. Práve v názorovej žurnalistike je výskyt hovorovosti príznakový, nezriedka aj očakávaný pre jej individuálne, príp. skupinovo podmienené navrstvovanie nezriedka nápadných postojových zložiek na faktografický základ. Príklady na potvrdenie uvedených trendov neuvádzame pre zameranosť štúdie na online alternatívne médiá. Súvisiace indicie a čiastkové argumenty vo vzťahu k novinovým titulkom predstavujeme v príspevkoch Patráš, 2012, 2018.

Produkcia, na ktorú je zameraná naša hlavná pozornosť, vzniká, ustáľuje sa a pôsobí mimo médií hlavného prúdu (mainstreamu). Tenduje k mediálnej komunikačnej sfére, viaže sa na aktuálne spoločenské udalosti, „o ktorých sa v kamennej (mienkotvornej, oficiálnej, hlavnoprúdovej) tlači príliš nehovorí“ a sprístupňuje ich svojmu publiku najmä mediálnymi komunikátmi zacielenými na formovanie názorov a ovplyvňovanie postojov. Typologicky a procedurálne je zahrnutá do okruhu zastrešeného združeným pomenovaním *alternatívne médiá* (pojmovo-terminologické vymedzenie prehľadovo uvádza Patráš, 2017; k online alternatívnej mediálnej produkcii názorového typu viac úvah poskytuje Patráš, 2018).

Alternatívne médiá podobne ako viaceré prejavy a žánre so žurnalistickými ambíciami v českom a slovenskom internetovom prostredí vývinovo a geneticko-typolo-

gicky vyrastajú z weblogovej komunikačnej sféry. Svoj mediálny úspech získavajú pričinením individualít a postupnou profesionalizáciou webovej publicistiky. V. Bednář (2011, s. 50) za prvý všeobecne uznávaný publicistický server v českých podmienkach považuje produkciu spisovateľa a novinára O. Neffa *Neviditeľný pes*,² ktorý vychádza od jari 1996 dodnes v spolupráci s internetovým serverom *Lidovky.cz*. Online list *Neviditeľný pes*, ktorý nemá printovú predlohu, príp. súbežca, môžeme identifikovať ako koncepčno-technologického a jazykovo-komunikačného predchodcu alternatívnej mediálnej scény. Dodajme, že na zmienenom serveri od leta 1996 začalo vychádzať internetové periodikum *Britské listy*,³ ktoré zodpovedá charakteristikám alternatívnej tlače (konceptné vymedzenie alternatívnych médií pozri napr. Atton, 2002). V roku 1999 sa *Britské listy* osamostatnili a sú editované a redigované dodnes zásluhou takmer dvoch tisícok prispievateľov (väčšina z nich sú však autori jedného produktu⁴). Weblogový spôsob koncipovania vrátane redakčnej práce jedného autora, efektívnosť praktických obmedzení a kontrolných mechanizmov pri redigovaní sa potvrdzuje v editovaní internetových metainformačníkov, ktoré sa zameriavajú na nové médiá; v českom online prostredí takto jestvuje napr. weblog *Online žurnalistika*.⁵

V slovenských podmienkach sa alternatívna mediálna produkcia ako nový spôsob elektronickej žurnalistiky⁶ začala aktivizovať okolo roku 2005. V ranom období online alternatívnej tlače na Slovensku ešte neboli etablované alternatívne médiá, na ktoré sa pre ich mimomediálne aktivity, získavanie prostriedkov a vyťažovanie zdrojov, produkciu a osobitné – insitné, vulgárne či útočné – spôsoby šírenia ich výtvorov onedlho zamerala nielen objektívna kritika, ale i niektoré prejavy konkurenčných záujmov v domácej mediálnej krajine. Masívnejší nástup uvedenej skupiny online médií (niektorých s relatívne značným čitateľským záberom) na domácu webovú scénu zaznamenávame v rokoch 2013 – 2015. Výberovo uveďme *Protiprúd*, *Nadhlad*, *Hlavné správy*, *Zem a vek* aj s printovou paralelou, *Názor občana*, *Slobodný výber* a niektoré ďalšie; ide o približne dve desiatky médií. Na viac či menej rozporne hodnotenú pozíciu týchto online médií čiastočne poukazuje ich umiestnenie na indexe.⁷ Na rozpracovanie podmienok a prejavov hovorovosti a úvah o štýlových charakteristikách v tejto skupine online médií je potrebný špecializovaný priestor.

² <https://neviditelnypes.lidovky.cz> (Online. Cit. 15. 11. 2019.)

³ <https://blisty.cz> – „skutečnost je vždy složitější“. (Online. Cit. 15. 11. 2019.)

⁴ <https://blisty.cz/authors> (Online. Cit. 17. 11. 2019.)

⁵ <https://online.zurnalistika.cz> – „... blog naprosto skandálně nesoustavně monitoruje a glosuje dění ve světě online žurnalistiky a internetu.“ (Online. Cit. 22. 11. 2019.)

⁶ <http://www.sietovka.sk/archiv> – „nultý slovenský internetový magazín“ J. Filipa z r. 1997 uvádza len pre jeho raritný profil a inšpiratívne pôsobenie, ale nepovažujeme ho za skutočný počiatok éry online tlače. (Online. Cit. 11. 11. 2019.)

⁷ <https://www.konspiratori.sk/zoznam-stranok.php> – „... verejná databáza webových stránok s neriadnym, klamlivým, podvodným, konšpiračným alebo propagandistickým obsahom. Pomôžeme vám zabrániť tomu, aby sa vaša reklama zobrazovala na weboch, ktoré môžu poškodiť vašu reputáciu.“ (Online. Cit. 17. 11. 2019.)

Z vývinového hľadiska a s ohľadom na potreby štúdie sa pozrime na prvé všeobecnejšie akceptované portály slovenskej online alternatívnej tlače. V jeseni 2007 sa v online periodiku *humanisti.sk*⁸ objavujú príspevky tematicky orientované na dejiny etického myslenia a morálky, na problematiku výchovy, vedy a vzdelávania, život komunit humanistov vo svete a pod. prostredníctvom žánru krátkych a rozšírených správ, recenzií, polemík, súťaží, prieskumov, úryvkov z kníh a i. Podobne ako väčšina príbuznej produkcie mimo médií hlavného prúdu aj uvedené alternatívne médium na svojich stránkach poskytuje záujemcom reklamný priestor. Pomocou neho čiastočne pokrýva náklady na chod periodika a činnosť (anonymnej) redakcie. Do novembra 2019 bolo na portáli *humanisti.sk* uverejnených bezmála 6 000 príspevkov.

V polovici zmieneného desaťročia začína svoje pôsobenie názorový online magazín *Postoj.sk* (pôvodný portál dnes už nie je funkčný). Magazín sa v roku 2015 transformoval na *Denník Postoj*,⁹ zhromaždil zväčša aktívnych novinárov, profesionlizoval svoju redakciu a ako denník venuje pozornosť kultúre, náboženstvu, politike, ekonomike, rodinným a spoločenským motívom. Online periodikum uverejňuje texty na vlastnej webovej stránke s viditeľne moderovaným diskusným portálom. Pre čitateľov má poruke blogovú platformu a komerčnej sfére ponúka inzertný priestor.

Od konca roku 2014 sa v slovenskom mediálnom priestore exponuje portál *Nemesis.sk*¹⁰ so špecializáciou na ekonomickú problematiku a spoločensko-politický kontext zobrazovaných tém. Publikáčny priestor komunitného typu s konštitutívnymi príznakmi online alternatívneho média vznikol a funguje na báze pravidelných, početných a vcelku vysoko sledovaných príspevkov glosátorsko-komentárového typu od jediného weblogera (autorský pseudonym *Marek*; návštevnosť je zistená podľa Facebooku/Fb). Alternatívny portál je vybavený technologickými nástrojmi na uplatňovanie interaktivity. Je prelinkovaný s Facebookom s otvorenou diskusnou platformou a možnosťou vyjadriť postoj k textu a k autorovi prostredníctvom tzv. lajkovania. Blogger si tak zabezpečuje potrebnú spätnú väzbu a nadobúda motívy na ďalšie publikovanie od príslušníkov cieľových (typických) skupín. Na stránke je k dispozícii prehľad najčítanejších príspevkov a pohotovo umiestnené indexové názvy priradené informácii, príp. skupine informácií (kľúčové slová, značky, tagy), pomáhajúce používateľom utvárať patričný tematický kontext podľa ich konkrétnych požiadaviek.

Personalisticky pripravovaná online mediálna produkcia alternatívneho typu svojím autorským individualizmom a komunikátmi s príznakovými črtami ústnej formy dorozumievania predurčenými na mediálne zverejňovanie vrátane technolo-

⁸ <http://www.humanisti.sk/index.php> – „Svetonázor humanistu je neteistický. Čiže ide o nenáboženský svetonázor.“ (Online. Cit. 20. 11. 2019.)

⁹ <https://www.postoj.sk> – „... je jediným médiom, ktoré sa otvorene hlási ku konzervatívnym hodnotám a zároveň dosahuje vysoký profesionálny štandard. Naším cieľom nie je naháňať čítanosť, ale, naopak, snažíme sa odolať tomuto škodlivému trendu a seriózne sa zapojiť do verejnej debaty z konzervatívnej pozície.“ (Online. 23. 11. 2019.)

¹⁰ <http://www.nemesis.sk> – „pozri za roh“; „blog o zlate, striebre a ekonomike.“ (Online. Cit. 7. 11. 2019.)

gicko-komunikačného aktivizovania tzv. diskusných nástieniek je už sama osebe vybavená niektorými vlastnosťami charakteristickými pre bezprostredné hovorené dorozumievanie. Častými pôvodcami komunikátov s príslušnosťou k online alternatívnej tlači sú jednotlivci ochotní a schopní publikovať svoje osobné až súkromné postoje, zábery, zámery a postoje, a to aj bez špecializovanej novinárskej prípravy.

Uvedené zistenia, predpoklady, podnety a výsledky viac než štvrtstoročných výskumov elektronicky determinovanej komunikácie a ústneho dorozumievania (v syntetickej podobe Patráš, 2009, 2016) nás oprávňujú formulovať nasledovný náhľad: zo súvzťažnosti medzi autorským potenciálom vrátane autorskej kreativity, používateľskými skúsenosťami, technologickými možnosťami a pružným reagovaním mediálnej krajiny na meniace sa požiadavky a očakávania používateľských komunít vyrastá aj primeraný potenciál na prípustné, postupné a najmä produktívne nasycovanie písaných, resp. tlačených textov hovorovosťou. Keďže už ide o bezprostredný súvis medzi neverbálnymi parametrami a svetom jazyka (narácie, semiózy a zobrazovania), na zodpovedné doloženie významu uvedeného náhľadu je potrebné a vhodné stanoviť patričné argumentačné inštrumentárium. Je zrejmé, že pri kolokvializovaní písaných/tlačených komunikátov hlásiacich sa k online alternatívnej mediálnej produkcii dochádza k značnej variabilite, t. j. využívaniu vcelku celého diapazónu národného jazyka podľa podmienok a požiadaviek „kolonizovania“ nových komunikačných situácií a neustáleho rozširovania potenciálu hovorovej slovenčiny v nových komunikačných aktoch v mediálnom kyberpriestore. Na výsadnom mieste pritom už nespočíva štruktúrna normovanosť, jazyková čistota a spisovnosť prejavu, ale sociopragmatické požiadavky a dosahovanie ambícií, akými sú: autorská sebareprezentácia, tematická prestížnosť, významová presvedčivosť, výrazová priehľadnosť, účinnosť, atraktivnosť naratívu a nezriedka i živá spontánnosť a „zneoficiálnovanie“, zosúkromňovanie online mediálneho dorozumievania ako celku. (O dynamickom podiele ústnosti – svojho času v rangu bežného hovoreného jazyka – na rozširovaní akcieschopnosti výrazových prostriedkov národného jazyka predvídavo uvažoval J. Bosák už pred štvrtstoročím; pozri Bosák, 1995, s. 20.)

Na prijateľné vyargumentovanie doterajších pristavení uveďme trojicu príkladov zo skúmanej komunikačnej sféry online alternatívnej tlače. Ukážky reprezentujú stváňovanie komunikačných aktov s jednoznačným faktografickým pôdorysom (s väzbami komunikátov na spravodajské žánre) a súbežne s ambíciou navrstvovať na ne osobité postojové prejavy autorského pôvodu, napr. ironizovanie, odstup od predmetu pozornosti a/alebo komunikačného partnera, hra až *hra na hru*, sebareprezentácia a pod. Ide o postupy známe z priamych komunikačných interakcií typu *face-to-face*, v ktorých sa zhodnocuje viacnásobnosť verbálnych aj neverbálnych kódových sústav; podobné rozpoloženie je prítomné aj vo weblogovej komunikácii. Je zrejmé, že v mediovanom dorozumívaní potom ľahko dochádza k účelovým presahom medzi štýlovými rozhraniami na osi *objektívnosť* – *subjektívnosť* a k preskupovaniu medzižánrových hraníc v rámci publicistického štýlu.

O spornosti, ne/prínose konštituovania ďalšieho – elektronického, resp. e-štýlu – sme uvažovali už skôr (porov. Patráš, 2006). Na žánrové prieniky s tendenciou uvoľnenie, bezkonfliktne, „roztopašne“ manévrovať na nevyhranených pomedziach stredú a okrajov komunikačnej sféry a na faktické aktivizovanie jedného – publicistického štýlového modelu – v blogosfére sme už taktiež upozornili (pozri Patráš, 2009, s. 80 – 89). Počas projektovo uskutočňovaných analýz podmienok a pri interpretáciách prejavov hovorovosti a taktiež rozborov online tlačenej produkcie sme sa dopracovali k sociokomunikačne podmienenému poznaniu o akcelerujúcom vrastaní ústnej formy do písomného dorozumievania. Presvedčivejšie poukazovať na uplatňovanie a posudzovať vplyv hovorovosti v pozorovaných mediálnych komunikátoch je však možné len pri rozpoznaní súhry a zväžení účinkov vonkajších, mimojazykových podmienok a okolností.

Ukážky:

- a) Komunikát publikovaný v online alternatívnom médiu weblogového typu (fragmenty¹¹):

Zúfalstvo centrálnych bánk, zlato a Trump

Finanční komentátori poslední týždeň behali jako kura bez hlavy a snažili se tvořit všemožné teorie o tom, proč Fed uprostřed masívní ekonomické expanze, přistúpil k sekání úrokových mír. Viděl som už veľa hovadin, avšak minulý týždeň sa títo ľudia skutočne prekonali. V minulom článku som písal, že na znižovanie mír tlačí pán prezident USA, ktorý chce silný ekonomický rast a historicky nízku mieru nezamestnanosti v krajine udržať až do budúcoročných volieb. Otázne je, prečo sa globalistická časť elity, ktorá má vo Fede stále veľkú moc, snaží vyhovieť Trumpovi? Dôvod je globálny finančný systém, ktorý je v absolútne príšernom stave. Tento koncept som už v článkoch niekoľko krát popisoval a nie je až tak náročné ho pochopiť. Uniká však našim novinárom, ktorí nie sú dva krát bystrí a tí čo by ho aj pochopili sa o ňom boja informovať, aby nedajže napísali náhodou pravdu. Celý svet ide do čerta a jediné, čo ho môže udržať nad vodou sú nízke úrokové miery.

[...]

Slovenský novinár nemôže verejne pripustiť, že Európa a jej financie sú v absolútne príšernom stave. Nemôžu napísať, že euro je odsúdené na skrachovanú politiku nulových mír, ktorá nenaštartovala stabilný ekonomický rast. Nemôžu ani náhodou pripustiť, že ak by na Starom kontinente začali dvíhať úrokové miery, rozpočty krajín ako Grécko, Španielsko alebo Taliansko by sa rozleteli a vzali by so sebou TARGET2 a tým aj celé euro. Taktiež, pretože sami nevedia dobre anglicky a spoliehajú sa len na to, čo im predložia agentúry a pár zahraničných liberálnych plátkov, si myslia, že USA sú na hranici ekonomického kolapsu. Ľudia v médiách musia kvôli vlastnej obmedzenej mentálnej kapacite a skorumpovanosti tvrdiť, že s eurom budeme všetci na večné veka a nikdy inak a Spojené štáty príšerne trpia pod rozmarom prezidenta Trumpa. Nehľadiac na dva krát väčší ekonomický rast USA než v Európe, ignorujúc rekordné čísla akciových indexov. A samozrejme, nevnímajúc historicky nízku nezamestnanosť Spojených štátov na úrov-

¹¹ <http://www.nemesis.sk/zufalstvo-centralnych-bank-zlato-a-trump> – datované 31. 8. 2019. (Online. Cit. 15. 11. 2019.) Stránky skúmaného média sú prostredníctvom prelinkovanej platformy Facebooku (Fb) hojne navštevované a komentované: produkciu *nemesis.sk* na Fb simultánne sleduje a vyjadruje sa k nej približne 1 300 účastníkov.

ni 3,7% a ktorá stále klesá. Pracovný trh doslova vyčerpáva v USA svoje možnosti. Firmy musia robiť nábor vo väzniciach, aby si zabezpečili pracovnú silu.

[...]

Momentálne sa záujmy povstalcov aj globalistov stretli. Trump chce zacementovať ekonomickú expanziu pred blížiacimi sa voľbami a elity sa snažia ulaviť Európe, ktorá sa ponára do recesie a paniky naproti tvrdému Brexitu. Čo s týka Britov, tí opäť so všetkými vydržali. Ako vždy za posledných 200 rokov. Boris opustí potápajúci sa kontinent a podpíše lukratívne obchodné dohody s USA a Áziou. Obchody, ktoré počas ich pobytu v Únii nemohli uzavrieť, pretože ich vždy ktosi vetoval. Najčastejšie Francúzi. Idea predĺženia Brexitu, ktorý médiá maľovali, sa zdala skutočne surrealistická. Mayovej návrhy rátať s tým, že pre Britániu bude všetko tak, ako keby ostali v EÚ, však s tým rozdielom, že nebudú mať hlasovacie právo. V histórii sa takéto návrhy predkladali len vojensky porazeným národom. Ako mohli elity a mediálni gašpari považovať prijatie týchto podmienok za reálne uniká aj mojej bujarej fantázií. Svedčí to však o bubline v ktorej títo ľudia žijú a čo si o ľuďoch myslia. To je však nosná téma článkov tohto blogu a zároveň dôvodom ich porážky.

[...]

Od kedy som pred pár rokmi upozorňoval na dno trhu, si zlato polepšilo o skoro 50%. To je 50% za necelé 4 roky. V eurách dosahuje historicky vysoké ceny. Samozrejme, teda ma za to liberálne gestapo dalo na zoznam konšpiračných webov. Zlato teda dosiahlo môj target pre obnovenie sekulárneho býčieho trhu ale na otváranie nových pozícií by som ešte počkal, nech sa nad 1440 ešte trochu zacementuje. Áno, 50% nárast bol ešte pred spustením nového býčieho trhu drahých kovov. Opäť prišli odborní hulibríci vysvetľovať do telky, prečo šlo zlato hore. Kde ste boli páni posledné roky, to by som rád vedel. Prečo ste ľuďom o tejto príležitosti nehovorili denno denne? Tie ich absurdné vysvetlenia ma zakaždým dostanú. Vraj zlato ide hore lebo Trump. Všetko je teraz lebo Trump. Vraj obchodná vojna spôsobila neistotu. Kedy v histórii, vážení, šlo zlato hore kvôli obchodným vojnám? Aká je historická korelácia obchodných reštrikcií a rastu ceny zlata? Pozrite si objem svetového obchodu a objem kapitálových trhov. Je to panika a nedôvera bohatých ľudí v systém, ktoré ženú kov hore. Stačí si porovnať objem svetového obchodu a čo sa ročne preobchoduje na FOREX. Zbožňujem týchto chujov, čo prd vedia a ku všetkému sa vyjadrujú.

[...]

- b) Komunikát publikovaný v online alternatívnom médiu tradičného printového podtypu (fragmenty¹²):

Chodec s bielou palicou

Deň bielej palice 2019

Zamýšľali ste sa niekedy nad tým, podľa čoho sa nevidiaci či silne slabozraký orientuje? Z čoho všetkého si skladá predstavu o tom, ako jeho okolie aktuálne vyzerá? Čo všetko predchádza tomu, že sa s bielou palicou niekam vyberie úplne sám a bezpečne? Čo mu môže pri orientácii a samostatnom pohybe pomôcť a ako mu môžete pomôcť vy?

V utorok 15. októbra dostanete odpovede na všetky tieto otázky. Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska v spolupráci s Prezidiom Policajného zboru a Mestskou políciou hlavného mesta SR Bratislavy pripravila už 10. ročník osvetovej akcie Deň bielej palice.

¹² <http://www.humanisti.sk/view.php?nazevclanku=chodec-s-bielou-palicou&cislocclanku=2019100009> (Online. Cit. 19. 11. 2019.) Ide o produkt prevzatý z portálu <https://unss.sk/aktuality/2019/den-bielej-palice-2019.php> a adaptovaný na podmienky preberajúceho média. Upravovateľ prevzatého textu nie je známy, ale jeho práca s pôvodinou je viditeľná.

Prvá línia bude zameraná na zvyšovanie bezpečnosti ľudí so zrakovým postihnutím ako účastníkov cestnej premávky. V 50 mestách na celkovo 55 priechodoch pre chodcov budeme zisťovať, ako vodiči reagujú na to, keď dá nevidiaci bielu palicu signál, že chce prejsť cez vozovku. Zoznam spolupracujúcich miest, konkrétnych priechodov pre chodcov a čas konania akcie je k dispozícii na www.unss.sk v sekcii Novinky.

„Policajný zbor sa pri plnení svojich úloh sústreďuje aj na ochranu života a zdravia účastníkov cestnej premávky. Zvláštnu pozornosť venujeme tým najzraniteľnejším skupinám, kam nepochybne patria aj nevidiaci a slabozrakí chodci, a to nie len zvýšeným dohľadom výkonu služby,“ hovorí mjr. PhDr. Tomáš Vrábel, vedúci oddelenia bezpečnosti cestnej premávky a dopravných nehôd odboru dopravnej polície Prezídia Policajného zboru.

„Začíname s dopravnou výchovou už u predškolákov, stojíme pri schvaľovaní dopravnostavebných riešení novostavieb a rekonštrukcií, veľmi prísne pristupujeme aj k dodržiavaniu príslušných opatrení pre osoby s obmedzenou schopnosťou orientácie i pohybu,“ dodáva. [...]

Štáty v rámci podpory elektromobility vytvárajú na nákup elektrických a hybridných vozidiel podporné finančné schémy. U nás už jedna takáto výzva realizovaná bola. Ministerstvo hospodárstva SR pripravuje ku koncu roka ďalšiu v objeme približne 5 miliónov €. Z pohľadu bezpečnosti nevidiacich a slabozrakých je však nevyhnutné, aby bola táto podpora podmienená prítomnosťou systému AVAS. Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska s ministerstvom rokuje o možnosti zapracovať túto požiadavku do pripravovaných i budúcich výziev.

V rámci druhej línie Dňa bielej palice si spolu s Mestskou políciou hlavného mesta SR Bratislavy budeme všímať nedostatočne označené výkopy, autá či reklamné pútače umiestnené napríklad na umelých vodiacich líniách, varovných či signálnych pásoch, ktoré nevidiacim a slabozrakým uľahčujú orientáciu po verejných priestranstvách. V utorok 15. októbra sa zameriame na užšie centrum metropoly.

„Sme radi, že aj v tomto roku sa môžeme zapojiť do tejto preventívnej akcie,“ povedal Ing. Ivan Lechner, zástupca náčelníka Mestskej polície hlavného mesta SR Bratislavy.

Všetkým motoristom by sme chceli touto cestou odkázať, že je nesmierne dôležité, aby boli ostražití a predvídaví, a to predovšetkým pri kontakte s chodcami. Nie každý chodec, ktorý prechádza cez priechod pre chodcov, má totiž možnosť využívať všetky zmysly, napríklad zrak. Je však potrebné brať ohľad na všetkých chodcov bez výnimky, nakoľko nie vždy aj ten, čo všetkými zmyslami disponuje, ich aj náležite využíva. Budme preto k sebe všetci ohľaduplní.

Zoznam všetkých miest a priechodov, kde budeme v utorok 15. októbra predpoludním.

Výsledky Dňa bielej palice 2019 uverejníme na stránke ÚNSS v utorok 15. októbra po 18.00 h.

[...]

c) Komunikát publikovaný v online alternatívnom médiu profesionálne-redakčného podtypu (fragmenty¹³):

Mimoriadna schôdza k návratu investičného zlata na Slovensko bude v stredu

Zvolanie schôdze avizoval predseda Smeru-SD Robert Fico.

Mimoriadna schôdza Národnej rady SR, na ktorej by sa malo prijať uznesenie k návratu investičného zlata na Slovensko, bude v stredu 4. decembra po skončení mimoriadnej schôdze, ktorú iniciovala opozícia.

¹³ <https://www.postoj.sk/49464/mimoriadna-schodza-k-navratu-investicneho-zlata-na-slovensko-bude-v-stredu> (Online. Cit. 29. 11. 2019.)

Tá sa bude konať v stredu o 14.00 h. Pre TASR to uviedol riaditeľ odboru komunikácie s médiami a verejnosťou Kancelárie NR SR Tomáš Kostelník.

Uznesením chcú poslanci požiadať o prípravu procesu zo strany Národnej banky Slovenska. Investičné zlato, ktoré má Slovensko uložené v britskej Bank of England, by sa malo vrátiť na Slovensko. Ide o 31,7 tony zlata v hodnote približne 1,3 miliardy eur.

Dôvodom je podľa Fica hroziaca finančná kríza, ale aj nestabilita vyplývajúca z brexitu. Miera zhodnotenia v britskej banke je zároveň podľa neho veľmi nízka.

Na mimoriadnej schôdzi, ktorú iniciovala opozícia, by mali poslanci prerokovať návrhy, ktoré boli presunuté. Opoziční poslanci zdôraznili potrebu prerokovania návrhov zákonov, tvrdia, že je to ich ústavné právo. Na programe je 64 bodov, medzi nimi sú okrem opozičných návrhov aj dva koaličné, ktoré boli taktiež presunuté.

Návrh na presunutie bodov predložil Fico. Odôvodnil ho potrebou rozsiahlejšej diskusie k schvaľovaniu štátneho rozpočtu na budúci rok.

Ak koalícia odmietne otvoriť mimoriadnu schôdzu na prerokovanie ich predložených návrhov, bude sa opozícia podľa predsedu OLaNO Igora Matoviča snažiť vyvodzovať zodpovednosť voči premiérovi a podpredsedovi Smeru-SD Petrovi Pellegrinimu. Fico už avizoval, že Smer-SD túto mimoriadnu schôdzu nepodporí.

Zreteľné, pritom pestré prejavy kolokvializácie v prostrediach online alternatívnej tlače sa okrem hĺbkovej roviny komunikátu (termín Findra, 2013), t. j. slohovopostupovej príslušnosti, vyskytujú najmä na ploche vety a slovnej zásoby. Kreatívny, sebavedomý, občas provokujúci, ironizujúci, rozčúlený, karikujúci, glosujúci etc. autor-blogger [ukážka a)] do mediálneho „zhovornovania“ svojich komunikátov zapája predovšetkým gramatické prostriedky, najmä plastické narábanie so singulárovými a plurálovými tvarmi, slovosled podľa funkčnej perspektívy hovorenej vety, volí pestrú fyzickú dĺžku vety a modalitu výpovede, nasadzuje prechodníkové kondenzáty a ostentatívne nerešpektuje konštrukčné zákonitosti vetnej stavby. Systémovo vymedzované požiadavky spisovnosti vrátane gramatických väzieb sa ocitajú mimo jeho ťažiskovej pozornosti. Postreh sa týka aj (podľa nás nezriedka simulovaného, hrano-hravého, ironizujúceho, odľahčujúceho a pod.) zaobchádzania s pravidlami tradičného pravopisu (veľké písmená, syntaktický pravopis čiarky). Z inventára slovnej zásoby pôvodca vyberá slová a slovné spojenia zo širšieho než len štylisticky príznakového pólu. Popri pomenovaniach so štylistickým príznakom hovorovosti do komunikátu vovádza knižné pomenovania, terminologické komponenty vrátane profesionalizmov a slangizmov a popri floskulách a kliše zaraďuje najmä okazionalizmy s idiolektovými sklonmi. Nevyhýba sa ani vulgarizmom rozvíjaným na úrovni vety. V kompozičnej rovine si dáva záležať na púťavom expresivizovanom titulku so zreteľným prestavením obsahového areálu. Na členenie rozsiahleho, pritom „neuvraveného“ komunikátu využíva medzititulkovanie, všeobecne osvedčené v žurnalistike; rezignuje však na členiaci potenciál odseku. Signálovo uvedené poznámky naznačujú, že zaradiť online tlačnú produkciu uvedeného podtypu do operačného priestoru publicistického štýlu a umiestniť v jeho štruktúre do jednoznačnejšie vymedzeného žánru je vcelku nemožné a prakticky ani nepotrebné.

V odozvách od účastníkov analyzovaných komunikačných aktov prostredníctvom sociálnych sietí sa už nenachádzajú poznámky či výhrady k jazykovo-štylistickej úrovni blogerovej produkcie. Kritika jazykovej úrovne a kultúry vyjadrovania sa ešte vyskytuje v mainstreamových diskusných nástenkách s obvykle prihlásenými diskutérmi. Účastníci online diskurzu v alternatívnom médiu weblogového typu skôr vyzdvihujú prítomnosť takmer všetkých parametrizujúcich vlastností hovorovosti (uviedli sme ich v prvom odseku štúdie). Zistenie možno odôvodniť v najmenej dvoch súbežných líniách: **a)** účastníkom komunikačných interakcií neprekáža, ale konvenuje blogerov spôsob dosahovania komunikačných zámerov, udržiavanie čitateľského záujmu a motívy na opakované navštevovanie stránok; **b)** účastníci vítajú a oceňujú prítomnosť a účinky pragmakomunikačného činiteľa – prejavenie autorského názoru a možnosť ne/stotožnenia sa s ním, resp. s pôvodcom. Prirodzene, exaktnému potvrdeniu druhého uvedeného názoru by prospelo vykonať plošný, výpovedne hodnotný a technicky nenáročný prieskum príslušnej online mediálnej tlače napr. metódou online anketovania.

V ukážke **b)** sa väčšina kolokvializačných aktivít fungujúcich v predchádzajúcej ukážke výrazne tlmí. Do popredia vystupuje spravodajský pragmakomunikačný pôdorys online alternatívnej tlače. Komunikát prevzatý z iného zdroja a umiestnený na mediálny portál sa aj po nevyhnutnom adaptovaní na elektronické prostredie už jednoznačnejšie hlási k žánru administratívnej (tlačovej) správy. Správa svojho druhu narába s budúcim časom. Aktualizačný pól a zabezpečenie pozornosti sa exponuje prostredníctvom úvodného odseku s nasadením reťazca opytovacích viet. Kontaktovosť sa posilňuje nadväzujúcim odsekom s vyjadrovaním v 2. os. pl. a strohým predstavením informačného avíza. Zараďovanie 2. slovesnej osoby sa v tele správy strieda s 1. os. pl.; zmenou sa spestrujú komunikačné rozostupy medzi účastníkmi mediálnej interakcie. Zhovornovanie je signalizované apelovým odsekom v závere komunikátu a dvoma citátovými pasážami, pričom replika toho istého pôvodcu je nefunkčne rozčlenená do dvoch odsekov. Nosná vlastnosť – informačnosť komunikátu – je podporovaná dôkladnou faktografickosťou s osvedčeným výrazovým aparátom (veta písaného typu, presné pomenovania, skratky a značky, číslovky, odborná terminológia). Online komunikát vcelku bez výhrad aplikuje požiadavky spravodajského žánru, nepočíta s vytvorením elektronickej diskusnej platformy a v aktuálnej podobe by mohol plniť svoje poslanie aj v písanej verzii. Tento podtyp online medializovania už nie je častý; svoje poslanie naďalej plní v printovej sfére a v špecializovaných internetových informačníkoch. Hlási sa k publicistickému štýlu, do ktorého vnáša prvky a prostriedky náučného a administratívneho štýlu. Prvky hovorového štýlu sú iba koloritné.

Ukážka **c)** sa koncepcne a kompozične tiež viaže na administratívnu správu, ale už odráža prácu zladenej redakčnej zostavy. Treba poznamenať, že uvedené online médium neprodukuje svoje vlastné spravodajstvo; preberá len agentúrne texty. V iných rubrikách média sa personalizovaná produkcia objavuje častejšie. Tak sa otvárajú cesty na vpúšťanie kolokvializačných postupov, trendov a tendencií do komunikátov.

Napriek faktickej nepotrebnosti expresivizovať spravodajský komunikát a tak implicitne doň nasadzovať hodnotiaci postoj v jeho tele sa okrem podtitulku opakovane nachádza priezvisko politického činiteľa bez uvedenia jeho mena či aspoň iniciály. Expresivizovanie je naznačené aj nadužívaním členiaceho potenciálu odseku – komunikát je atomizovaný. Uvedené prejavy nepovažujeme za kolokvializačné postupy; preexponovanie služieb odseku možno interpretovať ako manieristický prvok uplatňovaný aj vo väčšine online periodík bez ohľadu na ich hlavnoprúdové, resp. alternatívne vymedzenie. Precízna spisovná komunikácia je v uvedenom online alternatívnom médiu štandardne prítomná aj v iných komunikačných aktoch a prejavoch. Na webovej stránke je utvorená aj možnosť na príspevky diskutérov; jednoznačný spravodajský profil publikovaného produktu okrem stopovej účasti však nevzbudzuje diskusný záujem.

Po predstavení typologicky vymedzenej a predstavenej produkcie pochádzajúcej zo slovenskej online alternatívnej tlače poukážme na niektoré účinky zhovorňovania a na štylistické aspekty skúmanej problematiky. Nasledujúce poznámky sú zoradené bez hierarchického usporiadania, avšak nárokuju si na akceptovateľné zovšeobecnenia a na čiastkové závery.

1. Kolokvializácia online alternatívnej tlače weblogového podtypu pod vplyvom individualizovaných podmienok (aktivizuje sa predovšetkým personalizovaný pôvodca s osobnou identitou, ale i s počítačovou prezývkou) zasahuje roviny prirodzeného jazyka vcelku plošne predovšetkým v okrajových, rámcových častiach mediálnych komunikátov, ale nebráni sa jej ani samotné jadro (telo) online komunikátov.
2. Zásahom a vplyvom hovorovosti podliehajú všetky žánre žurnalistickej komunikačnej sféry. Prejavy a dôsledky kolokvializovania sú príznakovejšie v beletristických (publicistika emocionálneho typu) a analytických žánroch (publicistika racionálneho typu). Menej, ale predsa už stále častejšie sa so zhovorňovaním stretávame aj v produktoch prináležiacich do spravodajských žánrov (spravodajstva). Platí to zvlášť vtedy, ak ide o príspevky online alternatívnej tlače, ktoré sú vývinovo ukotvené v prostredí weblogu, ťažia z blogosféry aj po preklopení štatútu na mediálny portál a majú svojich pôvodcov (redaktorov, administrátorov). V relatívne ustálených a profesionalizovaných redakčných zostavách alternatívnych médií (napr. *Denník Postoj*) a v online tlači hlavného prúdu sú kolokvializačné tendencie hatené najmä v spravodajskej produkcii, ktorá je obvykle nasadzovaná na stránky online médií zväčša z agentúrnych zdrojov.
3. Podmienky, účinky a následky zhovorňovania online mediálnej komunikačnej sféry sa odrážajú aj v rozširovaní operability publicistického štýlu. Svojou podstatou objektívno-subjektívny štýlový hybrid je pod vplyvom kolokvializácie tolerantnejší k prenikaniu štruktúrno-typologicky nerovnorodých

prvkov, prostriedkov a postupov faktografickosti, knižnosti a zároveň esteticity, emocionálnosti, expresivity a i. hoci aj do toho istého komunikátu. V konečnom dôsledku sa platforma publicistického štýlu otvára aj pôsobeniu ďalších štýlov – náučného, administratívneho, hovorového, rečníckeho, menej už esejistického štýlu. V takomto „prepožičiavaní“ štýlového priestoru sa však už prekrývajú štýlové charakteristiky viacerých štýlov, dochádza k ich miešaniu a štýlovej hybridizácii. Z pragmatického hľadiska sa tak napokon znižuje či až stráca opodstatnenosť štýlovej a žánrovej delimitácie. Akiste aj preto mediálna prax pred štýlom a žánrom uprednostňuje termín *formát*.

4. Rozširovanie pásma hovorovosti v tlačenom/písanom prostredí sa procedurálne odráža aj pri stratifikačných prístupoch k výskumom dorozumievania. Hranice medzi varietami národného (prirodzeného) jazyka v rámci stratifikačných koncepcií (Horecký, 1979; Ripka, 1980; Slančová – Sokolová, 1994; Bosák, 1997; Kralčák, 2007, 2008) možno naďalej vnímať v ich vertikálnom (hierarchickom) usporiadaní podľa ich prestíže v dorozumívaní. Z pragma- a sociolingvistického hľadiska sú však už vcelku pohodlne prístupné. „Otvoreniu hraníc“ vrátane vlastnosti spisovnosti – nespisovnosti zodpovedá aj rozvinutý tranzit prvkov a prostriedkov z pôvodne domicilných variet do iných prostredí. Patričné signály o prestupovaní hraníc a pohybe dorozumievacích prostriedkov po celom stratifikačnom území poskytuje aj vykonaný a predstavený prieskum online alternatívnej tlače. Uvedený postreh môže prispieť k opodstatnenosti dolníkovských úvah o momente *prirodzenej koordinácie a diferencovanej jednoty* vo vzťahu k jazykovým inováciám: „Prirodzená koordinácia spočíva v tom, že na jednej strane členovia jazykového spoločenstva v komunikácii kooperujú aj so zreteľom na jazykové znalosti – ustáľuje sa sústava jazykových znalostí tvoriacich náplň daného jazyka a akceptuje, resp. neakceptuje sa istá inovácia – a na druhej strane si používatelia jazyka pri istých javoch konkurujú, a tak istý čas jazykovo spolunažívajú. Prirodzená koordinácia vždy zabezpečila takú diferencovanú jednotu, aká dobre vyhovovala danému jazykovému spoločenstvu“ (Dolník, 2001, s. 89).
5. K citátu od J. Bosáka v čele štúdie uveďme poznámku: hovorovosť ako „nadjazyková a nadštýlová“ vlastnosť a dynamizujúci činiteľ v medziľudskej komunikácii sa komplexne zhodnocuje len pri poznaní, zladení potenciálu a aktivizovaní neverbálnych podmienok komunikačných interakcií. Takéto poňatie legitimizuje hovorovosť na účinné, presvedčivé zabezpečovanie poslanca, úloh a komunikačných poverení a na konkurencieschopné pôsobenie v diapazóne komunikačných sfér a situácií, ktoré sa kedysi bránili jej potenciálu. Mediálna komunikácia v *e*-dobe nenásilne podporuje predurčenie hovorovosti na plnenie uvedených úloh.

Bibliografia

- ATTON, Chris: *Alternative Media*. London: SAGE 2002. 172 s.
- BEDNÁŘ, Vojtěch: *Internetová publicistika*. Praha: Grada Publishing 2011. 216 s.
- BODNÁROVÁ, Martina: Terminologická reflexia komunikácie v súkromnej sfére vo vzťahu k hovorovému štýlu a jemu blízkym javom – niekoľko úvah a poznámok. In: *Slovenská reč*, 2013, roč. 78, č. 3 – 4, s. 174 – 186.
- BOSÁK, Ján: Razgovornost' kak dinamičeskij faktor. In: *Novoje v zarubežnoj lingvisti-ke*. 20. Teorija literaturnogo jazyka v rabotach učonych ČSSR. Ved. red. N. A. Kondrašov. Moskva: Progress 1988, s. 243 – 252.
- BOSÁK, Ján: Poznámky o funkčných štýloch, komunikačných sférach a niektorých štylistických problémoch. In: *Všeobecné a špecifické otázky jazykovej komunikácie*. 1. diel. Eds. P. Odaloš – V. Patráš. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta 1991, s. 69 – 77.
- BOSÁK, Ján: Sociolingvistická stratégia výskumu slovenčiny. In: *Sociolinguistica Slovaca 1. Sociolingvistické aspekty výskumu súčasnej slovenčiny*. Eds. S. Ondrejovič – M. Šimková. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV 1995, s. 17 – 42.
- BOSÁK, Ján: Prestratifikovaná slovenčina alebo hľadanie hraníc spisovnosti. In: *Sociolinguistica Slovaca 3. Slovenčina na konci 20. storočia, jej normy a perspektívy*. Ed. S. Ondrejovič. Bratislava: Veda 1997, s. 45 – 53.
- ČMEJRKOVÁ, Světa – HOFFMANNOVÁ, Jana (eds.): *Mluvená čeština: hledání funkčního rozptěti*. Praha: Academia 2011. 491 s.
- DOLNÍK, Juraj: Reálna spisovná slovenčina. In: *Studia Academica Slovaca 30. Prednášky XXXVII. letnej školy slovenského jazyka a kultúry*. Red. J. Mlacek. Bratislava: Stimul 2001, s. 88 – 95.
- FINDRA, Ján: *Štylistika súčasnej slovenčiny*. Martin: Osveta 2013. 319 s.
- FOUST, James C.: *Online Journalism. Principles and practices of news for the web*. Third edition. London: Routledge 2017. 320 s.
- HOFFMANNOVÁ, Jana – HOMOLÁČ, Jiří – CHVALOVSKÁ, Eliška – JÍLKOVÁ, Lucie – KADERKA, Petr – MAREŠ, Petr – MRÁZKOVÁ, Kamila: *Stylistika mluvené a psané češtiny*. Praha: Academia 2016. 512 s.
- HORECKÝ, Ján: Vymedzenie štandardnej formy slovenčiny. In: *Slovenská reč*, 1979, roč. 44, č. 4, s. 221 – 227.
- HORECKÝ, Ján – BUZÁSSYOVÁ, Klára – BOSÁK, Ján a kol.: *Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny*. Bratislava: Veda 1989. 436 s.
- KALENDR, Alla A.: Medijnij diskurs kak preobrazovanie informacii. In: *Mir nauki, kul'tury, obrazovanija*, 2016, roč. 60, č. 6, s. 326 – 329.
- KRALČÁK, Ľubomír: K problematike stratifikácie súčasnej slovenčiny. In: *Veda – vzdelávanie – prax*. 3. diel. Eds. R. Szóradová – J. Polák. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre a Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre 2007, s. 236 – 242.
- KRALČÁK, Ľubomír: K aktuálnej stratifikácii slovenského národného jazyka a jej dynamike. In: *Jazyk a jazykoveda v pohybe*. Eds. S. Mislovičová. Bratislava: Veda 2008, s. 278 – 287.
- LYSAKOVA, Irina P.: *Sociolingvističeskoe issledovanie sovetskoj pressy: teorija i praktika*. Sankt-Peterburg: Izdatel'stvo RGPU im. A. I. Gercena 2019. 335 s.

PATRÁŠ, Vladimír: E-ziny: hra, či e-štyl? In: *Komunikace – styl – text*. Ed. A. Jaklová. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích – Filozofická fakulta, Ústav bohemistiky 2006, s. 41 – 48.

PATRÁŠ, Vladimír: Sociolingvistické aspekty elektronicky podmienenej komunikácie / Sociolinguistic aspects of electronically determined communication. *Studia Oeconomica. Vědecké monografie / Scientific monographs*. Karviná: Slezská univerzita v Opavě – Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné 2009, s. 149 – 155.

PATRÁŠ, Vladimír: Sociolingvistické výskumy bezprostrednej komunikácie a dynamika pojmu ústnosť. In: *Języki słowiańskie w ujęciu socjolingwistycznym. Prace przygotowane na XV Międzynarodowy Kongres Slawistów, Mińsk 2013. Biblioteka „LingVariów”, T. 15*. Ed. H. Kurek. Kraków: Uniwersytet Jagielloński – Wydział Polonistyki 2012, s. 171 – 182.

PATRÁŠ, Vladimír: Theoretical and Applicative Insights into the Dynamics of Spoken Communication. / *Dynamika hovorenej komunikácie v teoretických a aplikačných náhľadoch*. Banská Bystrica: Belianum, vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici 2016, s. 184 – 172.

PATRÁŠ, Vladimír: Názvy živlov a ich pragmaticko-komunikačné roly pri medializovaní ozbrojeného konfliktu. In: *Żywioły w poznaniu. Tom 1. Metodologie badań z perspektywy językoznawczej i literaturoznawczej*. Ed. E. Pawlikowska-Asendrych. Częstochowa: Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie 2017, s. 155 – 175.

PATRÁŠ, Vladimír: K dynamike štylistiky slovnej zásoby v súčasnej online mediálnej produkcii názorového typu. In: *Jazykovedný časopis*, 2018, roč. 69, č. 3, s. 446 – 461.

RIPKA, Ivor: Miesto dialektov v súbore útvarov národného jazyka. In: *Jazykovedné štúdie 15*. Bratislava: Veda 1980, s. 227 – 231.

SLANČOVÁ, Daniela – SOKOLOVÁ, Miloslava: Variety hovorenej podoby slovenčiny. In: *Studia Academica Slovaca 23. Prednášky XXX. letného seminára slovenského jazyka a kultúry*. Red. J. Mlacek. Bratislava: Stimul – Centrum informatiky a vzdelávania 1994, s. 225 – 240.